

Tie tohtoriksi usein arkipäiväistä puurtamista – vailla mystiikkaa

Anna-Raija Nummenmaa, Kirsi Pyhältö & Tiina Soini (toim.) (2008). **Hyvä tohtori! Tohtorikoulutuksen rakenteita ja prosesseja.** Tampere University Press.

Viimeisen 20 vuoden aikana vuosittain suoritettujen tohtorintutkintojen määrä on nelikertaistunut. Tilanne on luonut uudenlaisia haasteita sekä yliopistojärjestelmälle, töiden ohjaajille että tohtorikoulutettaville. Yliopistoille ja professoreille kasvaneissa jatko-opiskelijamäärissä on kysymys erityisesti ohjaukseen käytettävissä olevista voimava-

roista. Väitöskirjaa tekevälle tohtoroituminen on tasapainoilua ajan, rahan ja muodollisten vaatimusten sekä toisaalta luovuutta vaativien erottautumispaineiden ristiaallokossa. Hyvät neuvot tulevat nyt enemmän kuin tarpeeseen.

Hyvä tohtori! on syntynyt tohtorikoulutusta koskevien keskustelujen innoittamana. Kirjoit-

tajat edustavat eri tutkijasukupolvia: osa reflektoi kokemaansa vastaväitelleen näkökulmasta kun osalla kirjoittajista on pitkä kokemus väitöskirjojen ohjaamisesta. Lisäksi kirjassa on hyödynnetty tohtoriopiskelijoille suunnattua kyselyä, jossa selvitettiin opiskelijoiden asemaa tiedeyhteisössä, koulutuksen etenemiseen ja myös mahdolliseen keskeyttämiseen vaikuttaneita tekijöitä, ohjauksen kehittämishaasteita sekä tieteellisen asiantuntijuuden ydinalueita.

Tohtorikoulutusta tarkastellaan yhdeksässä artikkelissa kolmesta tulokulmasta. Näistä ensimmäinen antaa hyvän yleiskuvan suomalaisen yliopistojärjestelmän ja tohtorikoulutuksen rakenteista ja toimintaympäristöstä. Siinä myös analysoidaan eri osatekijöiden keskinäisiä suhteita. Toisessa näkökulmassa keskitytään ohjauksen kysymyksiin käytännönläheisesti. Kolmannessa pohditaan, miten ja millaisessa tohtorikoulutuksessa tieteilisen asiantuntijuuden on mahdollista kehittyä, miten se on siirrettävissä yliopiston ulkopuolelle ja millaisia odotuksia valmiiseen tohtoriin kohdistuu.

Konkreettisia esimerkkejä ohjauksen tueksi

Kirjan toinen tulokulma on väitöskirjan ohjausprosessin kannalta mielenkiintoisinta – ja toivottavasti myös hedelmällisintä antia. Se tarjoaa konkreettisia esimerkkejä ja ideoita ohjauksen kehittämiseen. Puheenvuorot kuvaavat valaisevasti ohjausprosessin arkea sekä ohjaajan että ohjattavan kannalta. Näkökulma on ohjaajille tärkeä, koska pedagoginen ajattelu ja menetelmät ovat monille väitöskirjoja ohjaaville vieraita.

Kun ohjaukseen liittyviä prosesseja ja säännönmukaisuuksia tehdään näkyviksi dokumentoimalla kokeneiden ohjaajien hiljaista tietoa, tehdään suuri palvelus myös ohjauksen kohteena oleville jatko-opiskelijoille: väitöskirjatyön tahmeat ja jännitteiset vaiheet voivatkin johtua muista tekijöistä kuin jatko-opiskelijan omasta persoonasta ja osaamisesta.

Osuva väitöskirjan ohjaamiseen liittyvä käsitteellinen oivalus on myös se, että ohjaustilan-

ne on ammatillinen keskustelu. Sille olisi hyvä sopia tavoite, jonka toteutumista seurataan ja arvioidaan jälkikäteen. Kirjoittajien mukaan opiskelijat arvostavat asiantuntevaa, asioita strukturoidusti eteenpäin vievää mutta kuitenkin vuorovaikutukseltaan lämmintä ja empaattista ohjausta.

Jatko-opiskelijat tekevät väitöskirjaa hyvin erilaisista lähtökohdista. Tämä voi vaikuttaa paljonkin siihen, minkälaista ohjausta jatko-opiskelijan on mahdollista saada. Aivan erilaisessa asemassa ovat yliopistolla päivittäin työskentelevät väitöskirjantekijät kuin vain silloin tällöin ohjaukseen ja seminaareihin osallistuvat jatko-opiskelijat. Jälkimmäisten asema perustuu jokseenkin puhtaaseen ohjaussuhteeseen, kun edellisten ohjaussuhde voi olla siunattu tiiviillä päivittäisellä kanssakäymisellä.

Kirjassa kuvataan läheisen ja päivittäisen kanssakäymiseen positiivisia mahdollisuuksia: ohjaussuhde voi koostua työtövevuudesta, ystävydestä tai työskentelystä ohjaajan alaisena. Epämuodolliset keskustelut ja kahvihetket voivat tarjota jatko-opiskelijalle erittäin antoisia ja tärkeitä ohjaukokemuksia. Entä voiko läheinen työskentely muodostua ohjaussuhteessa rasitteeksi? Tekijät eivät ole tarttuneet tällaisiin väitöskirjatyön suuriin, usein hyvin yksinäisiin ongelmiin kuten opiskelijan ja ohjaajan välisiin vakaviin ristiriitoihin tai tutkimustyön kertakaikkiseen kriisiytymiseen.

Pitäisikö ohjaajalla olla taitoa esimerkiksi ohjata opiskelija muiden tukitoimien piiriin tai auttaa opiskelijaa ymmärtämään ja hyväksymään, ettei väitöskirja ehkä koskaan valmistukaan. Miten laajalle ohjaajan vastuu näissä ti-

lanteissa voi tai pitäisi ulottua?

Sopii ohjaajille ja ohjattaville

Suosittelemme kirjaa sekä väitöskirjojen ohjaajille että ohjauksen kohteena oleville opiskelijoille. Merkilläpantavaa on, että monet ohjausprosessiin liittyvät asiat toistuvat myös perustutkinto-opiskelijoiden ohjaamisessa, samoin kuin perustutkinto-opiskelijoiden ohjausta käsittelevät oppaat ovat sovellettavissa tohtorikoulutukseen. Kirjoitustaidon kehittämiseen, aikataulutukseen ja suunnitteluun annetut ohjeet arkipäiväistävät ja konkretisoivat joskus mystifioituakin luomistyöprosessia. Lisäksi teos antaa oivallisen yleiskuvan siitä, millaiseen rakenteelliseen ja tavoitteelliseen kontekstiin väitöskirjojen ohjaajien ja opiskelijoiden arkinen puurtaminen asetuu.

Tanja Helle ja Ville Viljanen